

Les eleccions que van aprofundir l'esquerda entre les dues espanyes

Les eleccions del 16 de febrer de 1936, ara fa setanta anys, foren un moment clau en la història de la Segona República. La dreta més reaccionària no acceptà els resultats i començà a pensar de fer un cop d'estat.

Cartell de la Lliga demanant el vot per a la dreta a les eleccions legislatives espanyoles de febrer de 1936.

Les eleccions del 16 de febrer de 1936 han estat unes eleccions mítiques i mitificades. Feia més de dos anys que el Govern de la República, instaurada el 1931, estava en mans del centre i de la dreta. El president de la Generalitat de Catalunya, Lluís Companys, i tot el seu govern eren a la presó, condemnats pels fets del 6 d'octubre de 1934, i la majoria d'ajuntaments de Catalunya i d'altres indrets de l'estat havien estat suspesos. Per tant, el perill involucionista era molt greu. Per acabar-ho d'adobar, no feia gaire, el gener de 1933, a Alema-

nia Hitler havia arribat al poder a través de les urnes. L'única alternativa que li quedava a l'esquerda espanyola i catalana era el retorn a la política d'unitat.

Formació del Front Popular. Des del novembre de 1933 la República estava a mans d'una coalició formada pels radicals d'Alejandro Lerroux, situats en el centre polític, i per la CEDA, la dreta espanyola clàssica de Gil Robles, que havia entrat al Govern a començament d'octubre de 1934. Les revolucions d'aquell mes havien des-

fermat una intensa repressió: el general Franco, a Astúries, havia demostrat les seves qualitats repressives. I en el conjunt el "bienni negre" representava una involució política respecte a la tasca reformista que la República havia desenvolupat durant els anys 1931-1933. Mentre a Catalunya l'Estat d'Autonomia estava suspès, al conjunt de l'estat s'havia paralitzat la reforma agrària i unes 30.000 persones encarcerades a la presó com a conseqüència dels fets d'octubre.

Van ser, però, tot un seguit d'escàndols financers i de corrupcions econòmiques protagonitzats pel govern l'escàndol de l'estraperlo —el frau l'entorn d'unes màquines de joc de nades als casinos— i l'afer Nombela relació als subministraments a l'excit d'Àfrica, que van forçar al president de la República, Niceto Alcalá Zamora, a les darreries de l'any 1935 a dissoldre les Corts i a convocar noves eleccions legislatives pel dia 16 de febrer de 1936.

Tensió a la República. Aquelles foren les eleccions més tenses i crispades de tot el període republicà. Les esquerres republicanes i obreres, davant el perill d'un ascens irreparable del feixisme van retornar a la política d'unitat de la primera etapa de la República. En consonància amb la tendència arreu d'Europa, van negociar per tal d'establir una àmplia coalició electoral, inclogués des dels republicans d'extrema esquerra fins als comunistes. El resultat fou la formalització del Pacte de Front Popular, que se signà el 15 de gener de 1936. A Catalunya el 4 de febrer constituïa el Front d'Esquerres. En ambdós casos la coalició incloïa les diverses organitzacions republicanes d'esquerreta, i l'esquerreta nacionalista catalana, el PSOE, el PCE, el Partit Socialista d'Àngel Pestaña, el POUM de Joaquim Maurín i d'Andreu Nin, la Unió de Rabassaires, la Unió Socialista de Catalunya i els diversos par-

A l'esquerra, cartell de la Lliga. L'esquerra, davant les eleccions del 1936, es van agrupar en un front popular que a Catalunya s'anomenà Front d'Esquerres.

marxistes catalans —el Partit Català Proletari, el Partit Comunista de Catalunya, etc.—. El Pacte establia un programa de mínims, que passava per reprendre la política de reformes del primer bienni, per treure de la presó els milers d'empresonats pels fets d'octubre, per normalitzar la política institucional i municipal. Enfront, la dreta es va presentar desunida, però a Catalunya la Lliga Catalana, els homes de Cambó, va aconseguir quallar un "Front d'Ordre", contraposat a l'esquerra, que, a més dels regionalistes, incloïa els carlins, els monàrquics i els lerrouistes.

La victòria de l'esquerra. La campanya electoral fou la més dura i contrastada de totes les que es van produir durant la República, amb la consciència generalitzada que el país s'hi jugava el seu futur immediat. L'esquerra va posar tot el seu èmfasi en la necessitat de treure de la presó les 30.000 persones que encara hi quedaven i a Catalunya van insistir en la necessitat de recuperar l'autonomia, la llibertat del seu govern i els ajuntaments democràtics. Enfront, la dreta parlava del "perill marxista" i a Espanya presentava Gil Robles com "el jefe", el cabdill i dirigent capaç de redreçar la situació i aturar el caos. En tots els casos els mítings foren multitudinaris i tumultuosos, amb inculpacions per a totes bandes. Finalment, la jornada electoral va ser

més tranquil·la del que calia esperar i els seus resultats foren indiscutibles.

Les llistes del Front Popular havien triomfat en el conjunt de l'estat: 4.654.116 vots davant 4.503.524 favorables a la dreta i a candidatures mixtes de dreta i de centre, mentre que el centre polític n'havia obtingut 400.901 i els nacionalistes bascos 125.714. Aquest resultat es reflectí en el Parlament, amb majoria absoluta del Front Popular, ja que el sistema majoritari va atorgar 286 diputats a les esquerres, 132 a la dreta, 42 al centre i 10 als nacionalistes bascos. El comportament

en el conjunt dels Països Catalans va ser, però, divers. Mentre que a Catalunya i al País Valencià triomfava l'esquerra, a les Illes Balears el triomf va ser per a la dreta.

Al Principat, certament, el triomf electoral va ser inapel·lable: el 58,9% dels electors van votar el Front d'Esquerres, i només el 41% ho va fer a favor del Front d'Ordre: 41 diputats en contra de 13. Al País Valencià les diferències provincials van ser una mica menys acusades, ja que ací, a més de la dreta espanyolista, hi participava també la Dreta Regional Valenciana i els radicals blasquistes del PURA. Així, mentre que a Alacant la victòria va ser per al Front Popular amb un 53,19% dels vots, i a Castelló calgué una segona volta, que atorgà la majoria també al Front Popular, en les dues circumscripcions de València —a la capital i a la província— l'esquerra va guanyar per un 49,95% i per un 45,11%, respectivament. El Front Popular va aconseguir 27 diputats i la dreta, 11. Pel que fa a les Illes Balears el Front Popular s'hagué d'enfrontar amb una coalició de dreta que integrava l'Acció Popular Agrària, el Partit Republicà de Centre i el Partit Regionalista, i que va aconseguir el 68,3% dels vots i el total dels set diputats. Per Illes, només a Formentera la victòria va correspondre al Front Popular.

Pelai Pagès i Blanch

I l'exèrcit va sembrar la llavor de la guerra

Els canvis polítics que van provocar els resultats electorals van ser imminents. L'endemà mateix Carles Pi i Sunyer prenia possessió de l'alcaldia de Barcelona i es recuperava la normalitat municipal; i tres dies després el dirigent d'Izquierda Republicana, Manuel Azana, formava nou govern i signava un decret d'amnistia. A Catalunya, el Govern de la Generalitat i, al seu davant Lluís Companys, retornaven a Barcelona el diumenge 1 de març i eren rebuts per una multitud entusiasta. Tot seguit es tornava a posar en funcionament la llei de reforma agrària, i a Catalunya s'aplicava la llei de contractes de conreu. La República semblava reiniciar el seu camí reformista. Tanmateix, paral·lelament s'iniciava també la conspiració militar que menaria a la Guerra Civil. El mateix dia 16 de febrer el general Franco, aleshores cap de l'Estat Major de l'exèrcit, es va oferir al president del Govern, el moderat Francisco Portela Valladares, per declarar l'estat de guerra i invalidar el resultat electoral. I en el mateix sentit se li van oferir Gil Robles i el dirigent monàrquic Calvo Sotelo. Portela s'hi va negar, però immediatament un sector de l'exèrcit espanyol va començar a organitzar el cop d'estat contra la República. L'esclat de la guerra era qüestió de mesos.